

Anden, der fik Døden tæt ind på livet

af PIA JØNSSON

Billedbogen *And, Døden og tulipanen* (Høst & Søn, 2007) er tegnet og fortalt af den tyske billedbogskunstner Wolf Erlbruch, der i Danmark er mest kendt for *Muldvarpen, der ville vide, hvem der havde lavet lort på dens hoved*, som han har illustreret. Erlbruch, født 1948 og til daglig professor i arkitektur, design og kunst ved Bergische Universität i Wuppertal, står bag både tegninger og historien i *And, Døden og tulipanen*, der handler om at have døden tæt inde på livet og at blive ven med den.

And har „længe haft en underlig fornemmelse“ af, at nogen sniger sig rundt efter hende. Det viser sig at være Døden, der for „en sikkerheds skyld“ holder sig i nærheden af And i tilfælde af, at hun skulle blive ramt af „en slem forkølelse, en ulykke – man ved jo aldrig, hvad der kan ske“. And synes, at Døden er venlig og egentlig rigtig pæn, hvis man kan glemme, hvem han er. Og så bærer han rundt på en tulipan. De to bliver venner og filosoferer sammen over, hvad der egentlig sker, når man dør. Bliver man til en engel? And og Døden klatrer også i træer sammen. Men en dag skælver And af kulde og dør, og Døden bærer hende ned til den store flod, lægger tulipanen på hendes bryst, og skubber hende blidt på vej ...

And, Døden og tulipanen – hvad siger læserne?

Ida, 9 år:

Da jeg havde læst *And, Døden og tulipanen*, tænkte jeg, nåhhhh, den var sørgelig, og at det er en god historie. Og selv om bogen er så kort, er der rigtig,

Efter lidt tid indså Døden, at svømning slet ikke var noget for ham.
»Undskyld,« sagde han, »men jeg bliver vist nødt til at komme væk fra dette fugtige sted.»

»Fryser du?« spurgte And. »Skal jeg varme dig?«
Det var der aldrig nogen, der havde sagt til Døden for.

„Fryser du?“ spurgte And. „Skal jeg varme dig?“ Det var der aldrig nogen, der havde sagt til Døden før.

rigtig meget, der sker i den. I starten er det sødt med, at Døden kommer, og så er de sammen, og den bliver først sørgelig, der hvor And siger, at den fryser – så bliver man rørt, men den er sød alligevel. Jeg kan især godt lide det billede, hvor Døden giver And et lille puf – det er der, hvor And ligger med tulipanen.

Hvis ikke jeg havde set tegningerne af Døden, ville det have været farligt-agtigt, men Døden er så nuttet og venlig. Den ser ikke farlig ud. Grunden til, at han har det der tøj på er måske, at han bare er et skelet inden under. Jeg synes, han ser ung ud, og hvis ikke man tænkte på, at det var Døden, var han egentlig pæn.

Hvis bogen var på vores skolebibliotek, var det i hvert fald sådan en, jeg ville låne.

... DEN BLIVER FØRST SØRDELIG, DER HVOR AND SIGER, AT DEN FRYSER

Magnus, 9 år:

Det bedste sted er der, hvor And spørger, om den skal varme Døden, og der så står: „Det var der aldrig nogen, der havde sagt til Døden før“. For jeg tror godt, And ville dø, så den kunne være sammen med Døden, for And synes jo, at Døden er rigtig pæn. Det er fedt, at man ikke ved, hvad And dør af, men jeg tror, den dør af kærlighed, fordi den godt kan lide Døden. Døden

ved jo måske godt, at And skal dø. Der er noget med And's mund og Dødens øjne. Og Dødens mund er også sjov.

Man finder ud af, at Døden ikke er ond, og man finder ud af, at tulipanen har noget med liv at gøre. Tulipanen er jo død, når And er død. Og Døden går jo til sidst mellem ræven og haren, så måske beskytter Døden haren mod det onde.

Laura, 12 år:

Historien og tegningerne er søde. Man får jo ikke noget at vide om tulipanen. Døden har den bare, men man tror, den vil få indflydelse på selve historien. Jeg ville ikke have lagt så meget mærke til tulipanen, hvis ikke den havde stået i titlen.

I ansigtet ligner Døden lidt en gammel dame, som er skaldet, og det ser ud som om, han har morgenkåbe og sutsko på. Døden ville virke mere uhyggelig, hvis den bare var et skelet. Og det er ikke uhyggeligt, at dens hoved er et kranie, fordi den har tøj på.

Man fokuserer meget på handlingen, fordi der kun er And og Døden og næsten ikke noget udenom. Døden er jo kommet, fordi And skal dø. Og det er flot med træet og at vise, at der slet ikke er nogen nede i dammen til sidst, for da er And jo død. Jeg tror ikke, det var slemt for hende, så man skal ikke være så bange for Døden. Historien gør, at man bliver helt gode venner med den.

**... DET SER UD SOM OM,
HAN HAR MORGENKÅBE
OG SUTSKO PÅ**

Eva Vedde Aagaard, folkeskolelærer på Sølvgade Skole, København:

And, Døden og tulipanen er et fantastisk afsæt til at snakke om liv og død. Tegningerne er i sig selv fantastiske, så man kan tale om historien uden at læse teksten. Man kan jo bruge And, Døden og tulipanen i skolen til sorgbearbejdning, for den kan åbne for en snak uden direkte at adressere problemet til, „hvordan var det for dig at miste ...“.

Nogle lærere og forældre siger ikke engang noget til klassen, hvis en pårørende til en elev dør. Det gør jo, at døden bliver ved med at være tabu. Som lærere tror vi godt vi ved, hvordan vi skal håndtere at snakke om døden, men det ligger ikke naturligt for os, når vi først står i det. Voksne snakker i det hele taget ikke så meget om døden med deres børn. Det var mere normalt tidligere, da man havde en anden kontakt med døden og levede side om side med de gamle. Så vi ser ikke, at døden er en naturlig del af livet. Og specielt i byen ser vi jo ikke engang døde dyr.

Nogle gange kunne Døden læse tanker:

»Men når du er død, er dammen også forsvundet – i hvert fald for dig.«

»Er du sikker?« spurgte And overrasket.

»Så sikker, som man nu kan være,« sagde Døden.

»Det er en stor trøst, at jeg ikke behøver at sørge over den, når ... «

»... når du er død,« sagde Døden.

Han havde ikke noget imod at tale om døden.

»Lad os klatre ned,« bad And efter et stykke tid.

»Man får sådan nogle underlige tanker oppe i et træ.«

Alt er jo rettet mod, hvordan vi lever det gode liv, og hvordan vi træffer de rigtige valg. Men man skal jo blive venner med Døden for at kunne leve livet. Og det ville være rigtig godt, hvis der også var en bog om at blive venner med livet!

Andreas Christensen, sognepræst ved Frihavns Kirke, København:

And, Døden og tulipanen falder på et tørt sted, for det handler jo overordnet om at have et sprog til at hjælpe med at forstå situationen, når man har mistet nogen. Bogen gør på en god måde opmærksom på, at døden er et vilkår og en følgesvend, og den kan være en platform til at tale om døden fra. Jeg kender et par, der gerne vil have et barn efter at have mistet deres et-årige barn. Historien kan hjælpe dem til at fortælle, hvad der skete.

Der er mange detaljer i billedsproget. Jeg kan godt lide den henvendelse, der er i *Dødens øjne* – der er noget pudseløjerligt over, at den har pupiller, og det gør, at vi i en eller anden forstand bliver fortrolige med Døden. Der overvindes en barriere, da *And* er død, i den måde det vises på. En *and* er jo et af den slags dyr, der kan hænge med hovedet på en måde, som både børn og voksne er fortrolige med, og som vi ikke er i tvivl om betyder, at den er død. Der er simpelt hen ikke mere liv i den. Og jeg kan også godt lide, at jeg først lægger mærke til tulipanen, da den bliver lagt fra, og det leksikale oliventræ, der ser ud som om, det er scannet ind. Det er altså ikke bare et tegnet oliventræ, men anledning til, at vi stiller os selv spørgsmålet om, hvad det er for et oliventræ, og hvor det kommer fra.

Helen Munck, sygeplejerske og sundhedsplejerske ved Børneonkologisk Afdeling på Rigshospitalet:

Det er svært lige at pege på den aldersmæssige målgruppe, men jeg tænker på mine børnepatienter fra 0-16 år og deres familier, for *And, Døden og tulipanen* er ret genial og kan forstås på mange måder. Mit eget første indtryk var, at Døden var uhyggelig, og jeg var lidt usikker på, hvad børnene på afdelingen og deres forældre ville tænke, men det ændrede sig.

Før efter vi havde læst bogen, sagde en pige på fem år til mig: „Hvor er det synd for Døden, at *And* dør. De var rigtig gode venner“. Jeg svarede, at det var de, og at de havde rigtig mange sjove og

spændende oplevelser sammen. En anden pige på syv år sagde: „Døden er ligesom et skelet“. Herefter viste hun mig en bog om, hvordan kroppen er

**JEG VAR LIDT USIKKER PÅ, HVAD
BØRNE PÅ AFDELINGEN OG
DERES FORÆLDRE VILLE TÆNKE ...**

Han glattede hendes pjuskede fjer og bar hende ned til den store flod.

Der lagde han hende forsigtigt på vandet og skubbede hende blidt på vej.

opbygget, og vi talte om, at det var kraniet, man kunne se af Døden, og at den havde fået tøj på, så den ikke frøs. And havde jo sine fjer. Pigen sagde: „Døden ser så glad ud og smiler“.

Så Døden fremstår altså som den sikre støtte, der vil hjælpe og give omsorg, og den bliver meget menneskeliggjort, fx der hvor And fryser og bliver varmet af Døden. Men lige netop det, at Døden er et skelet gjorde, at jeg først tænkte, at bogen kunne være for konfronterende for mine patienter, men det ændrede jeg syn på. Og de forældre jeg har vist bogen til, blev også umiddelbart lidt forskrækkede men blev meget optagede og begejstrede efter at have læst bogen. Det er bestemt en bog, der skal anbefales.

Han glattede hendes pjuskede fjer og bar hende ned til den store flod.

Der lagde han hende forsigtigt på vandet og skubbede hende blidt på vej.

Annemette Lichtenberg, billedkunstner, illustratør og underviser, bl.a. for vordende illustratører på Danmarks Designskole:

And, Døden og tulipanen er jo så udtryksfuldt tegnet. Illustrationerne er meget følsomme og har så meget omsorg i sig, at det bliver smukt. Der er sådan en intens stilhed omkring historien. Når Døden for eksempel står tilbage, helt alene ved den store blå flod til sidst, så kan vi leve os ind i, hvordan det er at stå der og at have mistet nogen. Tomheden fremstår så tydeligt, når der ikke er alle mulige forstyrrende fiksfakserier tegnet rundt om.

**DET ER STOR KUNST
AT KUNNE TEGNE NÆR-
VÆRET PÅ DEN MÅDE**

Og Døden bliver vedkommende, fordi den er tegnet så menneskelig. Den er netop ikke et rasleskelet, der falder ud af et skab, men har sin egen sjæl og nerve, fordi Erlbruch så at sige har tegnet den med sin egen stemme.

Tulipanen bliver et ekstra stærkt raffinement, fordi den kun nævnes i titlen. Vi kan jo sagtens se den, uden der bliver fortalt om den. Det er stor kunst at kunne tegne nærværet på den måde.

Jeg tror, at børn er meget mere vågne i deres sanseapparat, end vi voksne er, og derfor kan de sagtens forstå den historie, der ligger i illustrationerne. Omsorgen for And er jo tegnet så ægte og udtrykker alt det stærke, man også møder i sådan en sorg. Bogen ville have været meget mere grum, hvis tegningerne havde været bogstavelige og virkelighedsnære.

Billederne er et fint eksempel på det, man kalder narrativ illustration. De kan stå for sig selv som en lille tegneserie, og Wolf Erlbruch bruger sådan en blandingsteknik, som er oppe i tiden, med tegning og collage. Han får det hele til at fungere som et samlet hele – det er sådan en kunstnerisk kvalitet, nogen henter ned fra universet.

PIA JØNSSON (f. 1958), forfatter, redaktør og konceptudvikler, cand. mag. i litteratur og film, driver kommunikationsbureauet METAFOR.